

Torah from Around the World

Een mens heeft de plicht zich uit te spreken, wanneer zijn woorden gehoor zullen vinden, maar moet er het zwijgen toe doen, wanneer hij weet dat zijn woorden zullen worden genegeerd.

Talmoed, Jevamot 65b

Sjabbat 5 oktober 2019 / 6 Tisjri 5780, Sjabbat Sjoewa, Wajelech, Devariem/Deuteronomium 31:1 - 30

Tanach blz. 414 - 417

Haftara: Hosjea 14: 2 - 10, Micha 7: 18 - 20

Tanach blz. 1157 - 1158/1193

vertaler: Channa Kistemaker

Commentaar: Rabbijn Yael Splansky is geestelijk leider bij Holy Blossom Temple in Toronto, Canada.

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://reformjudaism.org/jewish-guilt>

Joods schuldgevoel

Terwijl hij zich voorbereidt op zijn dood, legt Mosjé een immens schuldgevoel op de schouders van het volk.

„Want, Jisraëel, ik weet hoe opstandig en onhandelbaar u bent: tijdens mijn leven hebt u zich al steeds tegen de Eeuwige verzet, hoe zal het dan niet gaan na mijn dood! (...) Want ik weet dat u zich

na mijn dood zult gaan misdragen en zult afwijken van de weg die ik u gewezen heb. Daarom zal ellende uiteindelijk uw deel zijn, want u zult doen wat slecht is in de ogen van de Eeuwige: hem tergen met uw zelfgemaakte goden." (Devariem 31:27 en 29)

Joods schuldgevoel: het is de clou van een heleboel joodse grappen, meestal over joodse moeders. "Let maar niet op mij . . . Zet mij maar ergens neer . . ." In werkelijkheid is schuldgevoel een goed stuk gereedschap om de ziel van een mens te polijsten, om een hele gemeenschap te vormen. Schuldgevoel is een van de bruikbaarste middelen die we tot onze beschikking hebben om deze tijd van het jaar, nu wij *chesjbon hanefesj* doen, de balans van onze ziel opmaken en de goede weg terug zoeken.

Een voorbeeld: elk jaar tijdens de Hoge Feestdagen kijk ik rond naar de gezichten van mijn kehilla. Dan denk ik: „Voor haar had ik meer kunnen doen ... ik had meer voor hem moeten doen ... was ik er wel voor dat gezin, toen zij me nodig hadden?" Ik moet toegeven dat dit schuldgevoel zwaar op mij drukt. Een dergelijk schuldgevoel moet ten grondslag liggen aan het gebed *Hineni*, dat te vinden is in *The Gates of Repentance* (pp. 18 - 19). Nog voordat de dienst is begonnen staat de rabbijn voor de geopende Aron en spreekt met gedempte stem: „*Hineni he-ani mima'as* (Hier sta ik, zonder verdienste, ...) Wie is opgewassen tegen een dergelijke taak? Mijn God, laat de *kehilla* niet struikelen door mijn falen, en ik niet door het hunne." Dit is een van de weinige momenten dat de rabbijn apart staat van zijn *kille*. Het is een herinnering aan de tijd dat de Hogepriester op Jom Kipoer het Heilige der Heiligen binnenging om vergeving te vragen namens het volk. Maar rabbijnen zijn geen priesters. Er is geen Heilige der Heiligen meer. En die tijd is verleden tijd.

Ooit was het afleggen van schuld en zonde veel eenvoudiger en directer dan nu. In het oude Israël gaf de godsdienst niet alleen aan wat goed en fout was, maar gaf zij de mensen ook iets te doen, wanneer zij gebukt gingen onder schuldgevoel vanwege dingen die ze verkeerd hadden gedaan of om het goede dat ze hadden nagelaten te doen. In de hoofdstukken 4 en 5 van *Wajikra/Leviticus* wordt beschreven hoe iemand die het gevoel had dat hij niet aan Gods verwachtingen had voldaan, een offer naar het altaar kon brengen - een *chatat* (offer voor een misstap) of een *asjam* (offer voor een nalatigheid). Doel van dit offer was de persoon in kwestie te herinneren aan zijn betere ik, hem tot zichzelf te laten zeggen: „Ik zou graag volmaakt zijn, maar ik ben het niet. Alleen God is volmaakt. Soms ben ik zwak en gedachteloos. Ik heb spijt van alles. Maar: Wacht eens even, soms ben ik sterk

en genereus en gedisciplineerd. Ik ben geen slecht mens. Meestal doe ik het goede. Dit offer is daarvan een bewijs. Neem het van mij aan, verlos mij van dit schuldgevoel en schenk mij vergeving." (vrij naar p. 65 uit *How Good Do We Have To Be* van Rabbijn Harold Kushner)

Ik moet toegeven dat ik de Jisraëliet van vroeger benijd om het tastbare middel dat zij had om zichzelf van haar schuldgevoel te verlossen. Wij hebben tegenwoordig een moeilijker weg te gaan. We hebben geen *koheen*, die ons van zwakheid naar kracht leidt als een persoonlijke coach van het spirituele terrein. Niettemin bieden de Rabbijnen ons richtlijnen voor het vinden van onze eigen weg naar *tesjoeva* - niet met behulp van vuur en steen, vlees en bloed, maar door introspectie, reflectie, excuses maken en ons vermogen tot verandering aan te spreken.

Bachia ben Josef ibn Pakoeda volgt een model van Islamitische mystiek uit de elfde eeuw, wanneer hij de lezer meeneemt door tien poorten, tien stijgende stappen van innerlijk leven, op weg naar spirituele volmaaktheid, misschien zelfs eenwording met God. Het is een reis door zonde en lijden, de gevolgen daarvan en hernieuwde toewijding. De zevende poort is *tesjoeva*. De eerste stap door die poort heeft iets van schuldgevoel. Hij schrijft: „Om te beginnen moet je je terdege bewust worden van hoe erg je daad was. Als dat niet duidelijk is, of als er twijfel over bestaat, dan kan er geen wroeging ontstaan en geen verlangen naar vergeving. Dan is *tesjoeva* niet mogelijk. Men moet net als de dichter van de Psalmen kunnen zeggen: 'Ik ken mijn wandaden, ik ben mij steeds van mijn zonden bewust.' " (*Duties of the Heart, Chovos ha-Levavos*, p. 615)

„Ik ben mij steeds van mijn zonden bewust." (Tehiliem 51:5) Dit soort uitdrukkingen geven de geïstitutionaliseerde godsdienst een slechte naam. Woorden als "schuld" en "zonde" botsen met het morele relativisme van onze hedendaagse seculiere cultuur. Godsdienst komt tegenwoordig vaak in de beklagdenbank terecht, als oorzaak van ongezonde schuldgevoelens en schaamte. Godsdienst zou echter de remedie tegen schuldgevoel moeten zijn, niet de oorzaak. Schuldgevoelens maken deel uit van de ervaring van het mens zijn. Godsdienst kan daarbij een medicijn zijn, een manier om het schuldgevoel bij de kop te pakken en het te overstijgen door het werkzaam te maken.

Tijdens de Hoge Feestdagen komen wij bij elkaar om samen iets heel persoonlijks te doen: wij sommen onze zonden op. De Alwetende God hoeft hier geen boekhouding over bij te houden, dus

waarom doen wij het dan? De boodschap achter die eindeloze lijsten met zonden in het *machzor* is dat wij "slechts" verantwoordelijk zijn voor onze daden en nalatigheden. Wij zijn niet geroepen om onze hele persoon te veranderen, maar "alleen" onze daden. In zijn vermaning zei Mosjé niet: „Jullie zijn slecht." Hij zegt: „Jullie zullen je gaan misdragen." Hij dreigt niet met: „Jullie zullen de Eeuwige tergen." Hij waarschuwt: „Jullie zullen doen wat slecht is in de ogen van de Eeuwige." (Devariem 31:29) Net zo is de boodschap van de *Jamiem Noraïem* niet: „Schaam je voor jezelf." Maar: „Doe het beter." En: „Je bent geschapen naar het beeld van de Eeuwige. Handel ernaar."

Wanneer wij al onze voorwendselen en uitvluchten laten varen, wanneer wij ons schuldgevoel oppakken en het als een offer naar het altaar dragen, dan dal de Eeuwige ons niet afwijzen, maar ons - met de woorden van de haftara - "in liefde terugnemen". (Micha 7:19)

Zo bezien zijn de Hoge Feestdagen een soort thuiskomen. Robert Frost schreef de beroemde woorden: „Thuis is de plek, waar ze je binnen moeten laten, wanneer je er aanklopt." Deze week lopen wij langzaam naar de drempel van Jom Kipoer. Onze harten zijn zwaar en vol van schuld en spijt, we gaan er gebukt onder. We zouden ons kunnen afvragen: „Wat zullen ze van mij denken? Hoe kan ik hen recht in de ogen kijken? Ik zou zo graag willen dat ze trots op me waren." Buiten is het akelig koud, dus we kloppen aan. De deur gaat open, in de woorden van het *machzor*: „De poorten gaan open." En wij, wij gaan naar binnen.